

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy JUDr. Vojtěcha Šimíčka
a soudců JUDr. Miluše Doškové a Mgr. Radovana Havelce v právní věci žalobce: **P. Č.**, proti žalovanému: **Česká advokátní komora**, se sídlem Národní 118/16, Praha 1, o kasační stížnosti žalobce proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 30. 3. 2011, č. j. 10 A 74/2010 - 54,

takto:

I. Kasační stížnost **se zamítá.**

II. Žalovanému **se nepřiznává** právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti.

Odůvodnění:

I. Předmět řízení

[1] Žalobce (dále „stěžovatel“) se žalobou podanou u Městského soudu v Praze domáhal zrušení rozhodnutí České advokátní komory (dále „žalovaná“) ze dne 30. 11. 2009, č. j. 2737/10, kterým žalovaná zrušila své rozhodnutí ze dne 3. 11. 2009 o určení advokáta stěžovateli. Napadené rozhodnutí vydala žalovaná na základě žádosti určeného advokáta, z jehož podání ze dne 27. 11. 2009 vyplynulo, že stěžovatel advokátovi neposkytl součinnost nutnou k poskytnutí právní služby, odmítá s ním osobně jednat, uděluje advokátovi přísné direktivy a vyhrožuje mu postihem při nedodržení jeho příkazů.

[2] Městský soud stěžovatele vyzval, aby doplatil soudní poplatek k podané žalobě, neboť k žalobě byl připojen pouze jeden kolek v hodnotě 1 Kč. Stěžovatel nato městskému

soudu zaslal žádost o osvobození od soudních poplatků a vyplněné a zestručněné prohlášení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech pro osvobození od soudních poplatků, v němž uvedl, že nemá žádný majetek a že jeho jediným příjmem je dávka pomoci v hmotné nouzi podle zákona č. 111/2006 Sb. Městský soud shora uvedeným usnesením stěžovateli nepřiznal osvobození od soudních poplatků, což zdůvodnil především tím, že stěžovatelova žádost o osvobození od poplatku představuje zneužití institutu osvobození od soudního poplatku podle § 36 odst. 3 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní (dále jen „s. ř. s.“).

[3] Stěžovatel podal proti uvedenému usnesení městského soudu včasnou kasační stížnost, v níž uvedl, že *„způsob posouzení je ústavně-nekonformní, posouzení materiálně nicotné“*. V doplnění kasační stížnosti stěžovatel uvedl, že *„povídačky o navrhovateli nemohou odůvodnit potenciální závěr o zjevné bezúspěšnosti žaloby“*, že návrh na přezkum rozhodnutí o zrušení určení (advokáta) může být úspěšný, a dále že úvaha o zneužitelnosti institutu individuálního osvobození od poplatků je scestná, neboť přiznané osvobození lze kdykoliv v průběhu řízení odejmout. Stěžovatel poukazuje na to, že městský soud odmítá uznat, že náklady soudního řízení jsou i poštovné, papír, inkoust, tužky či uhlový papír, což nejsou pro osobu v hmotné nouzi zanedbatelné výdaje. Podle stěžovatele nemají akty jiných soudních senátů sílu zákona či precedentů, a proto na ně soud nemůže odkazovat. Nakonec stěžovatel uvedl, že kasační stížnost proti rozhodnutí, jímž se negativně upravilo vedení řízení, není přípustná, nicméně *„namítaný nespravedlivý proces je důvodem k zásahu nadřízeného soudu“*.

[4] Kasační stížnost je podle § 102 a násl. s. ř. s. přípustná. Nejvyšší správní soud přezkoumal kasační stížnost v souladu s § 109 odst. 2 a 3 s. ř. s., vázán jejím rozsahem a uplatněnými stížnostními důvody. Nejvyšší správní soud konstatuje, že napadené rozhodnutí přezkoumá z hlediska naplnění kasačního důvodu podle § 103 odst. 1 písm. e) s. ř. s., ačkoli sám stěžovatel své námitky blíže nepodřazuje pod některý ze zákonem stanovených důvodů (viz rozsudek ze dne 8. 1. 2004, č. j. 2 Afs 7/2003 - 50, publ. pod č. 161/2004 Sb. NSS).

[5] Co se týká podmínek řízení o kasační stížnosti, Nejvyšší správní soud netrval s ohledem na specifický charakter napadeného usnesení městského soudu na zaplacení soudního poplatku za kasační stížnost ani na povinném zastoupení stěžovatele advokátem. Jak vyjádřil již dříve, osvobození od soudních poplatků i právo na bezplatné právní zastoupení je navázáno na posouzení poměrů konkrétního žadatele. Pokud nejsou splněny podmínky pro osvobození od soudních poplatků, je rovněž vyloučeno i právo na bezplatné právní zastoupení (§ 35 odst. 8 s. ř. s.). Pokud je přitom cílem této kasační stížnosti přezkoumání rozhodnutí, že stěžovateli nemá být přiznáno osvobození od soudních poplatků, pak by se uplatňováním požadavku na uhrazení soudního poplatku za kasační stížnost, resp. trvání na povinném zastoupení advokátem, jen řetězil problém, jenž má být rozhodnutím o této kasační stížnosti vyřešen (viz rozsudek ze dne 24. 10. 2007, č. j. 1 Afs 65/2007 - 37; k tomu srov. např. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 13. 9. 2007, č. j. 9 As 43/2007 - 77).

[6] Kasační stížnost není důvodná.

[7] Osvobození od soudních poplatků představuje procesní institut, jehož účelem je zejména ochrana účastníka, který se nachází v tíživé finanční situaci, před nepřiměřeně tvrdým dopadem zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích. Podle ustanovení § 36

odst. 3 s. ř. s. pokud účastník doloží, že nemá dostatečné prostředky, může být na vlastní žádost usnesením předsedy senátu osvobozen od soudních poplatků. Dospěje-li však soud k závěru, že návrh zjevně nemůže být úspěšný, takovou žádost zamítne. Přiznané osvobození kdykoliv za řízení odejme, popřípadě i se zpětnou účinností, jestliže se do pravomocného skončení řízení ukáže, že poměry účastníka přiznané osvobození neodůvodňují, popřípadě neodůvodňovaly. Městský soud však stěžovateli nepřiznal osvobození od soudních poplatků z důvodu, že stěžovatel tohoto institutu zneužívá. Poukázal přitom mj. na skutečnost, že v případě stěžovatele eviduje 111 žalob (z toho 77 nevyřízených), které v naprosté většině napadají rozhodnutí žalované, případně její nečinnost či nezákonný zásah, jichž se žalovaná údajně vůči stěžovateli dopustila. Tyto spory zpravidla vycházejí ze žádosti o bezplatnou právní službu ve smyslu § 18 odst. 2 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii, přičemž mívají stereotypní průběh, jehož popis městský soud v napadeném usnesení podrobně popsal. Městský soud považuje pro posouzení žádosti o osvobození od soudních poplatků za podstatný především samotný způsob, jakým stěžovatel své soudní spory vede a jaká je podstata těchto sporů. Touto podstatou přitom již není ochrana práv stěžovatele, nýbrž samotné vedení sporu.

[8] Z odůvodnění napadeného usnesení městského soudu vyplývá, že stěžovateli nebylo přiznáno osvobození od soudních poplatků nikoli proto, že by to jeho majetkové poměry neodůvodňovaly; naopak, stěžovatel doložil, že jeho majetkové poměry osvobození od soudních poplatků odůvodňují, přičemž nemajetnost stěžovatele městský soud nezpochybňoval. Ani zjevná bezúspěšnost návrhu, u něhož by byl jinak navrhovatel (stěžovatel) osvobozen od soudních poplatků, však nebyla důvodem pro nepřiznání tohoto osvobození. Jak shrnul městský soud, „*důvodem pro odklon od stávající judikatury, kdy zdejší soud žalobci opakovaně přiznával osvobození od soudních poplatků, je stoupající počet sporů iniciovaných žalobcem* (...) *a zejména jejich samoúčelný charakter a samotný postup žalobce v těchto sporech, ze kterého není patrná snaha o vyřešení sporu, ale spíše neustálé zpochybňování i jen dílčích úkonů správního orgánu i soudu*“. Městský soud tedy nepřiznal stěžovateli osvobození od soudních poplatků z jiného důvodu, konkrétně z důvodu zneužívání institutu osvobození od soudních poplatků, neboť je zřejmé – jak uvedl i městský soud – že samotný údaj o množství sporů vedených stěžovatelem ještě nesvědčí o samoúčelnosti jeho podání.

[9] Problematice zákazu zneužití práva se Nejvyšší správní soud věnoval např. v rozsudku ze dne 10. 11. 2005, č. j. 1 Afs 107/2004 – 46, v němž byla za zneužití práva označena situace, „*kdy někdo vykoná své subjektivní právo k neodůvodněné újmě někoho jiného nebo společnosti; takovéto chování, jímž se dosahuje výsledku nedovoleného, je jenom zdánlivě dovolené*“, přičemž smyslu práva odpovídá pouze takový výklad právního předpisu, který respektuje rozumné uspořádání vztahů ve společnosti. Existuje-li přitom několik výkladových alternativ, „*chování, které není v souladu s požadavkem rozumného uspořádání společenských vztahů, je chováním protiprávním; takové chování může mít zároveň povahu zneužití subjektivního práva*“. Obdobně lze poukázat i na chování *in fraudem legis*, tj. obcházení zákona, kdy se někdo chová podle práva (*secundum legem*), ale tak, aby záměrně dosáhl výsledku právní normou nepředvídaného a nežádoucího (viz např. nález Ústavního soudu ze dne 1. 4. 2003, sp. zn. II. ÚS 119/01, N 47/30 SbNU 9, dostupný na http://nalus.usoud.cz). Zásada zákazu zneužití práva se obecně neuplatní v případech, kdy dochází k využití úlevy od soudního poplatku, tj. k využití výjimky z jinak stanovené povinnosti úhrady tohoto poplatku jakožto jedné z podmínek pro vydání soudního rozhodnutí, a kdy jsou za tímto účelem soudu podávány žádosti a relevantní podklady

k těmto žádostem, aby mohlo být v případě naplnění zákonem stanovených podmínek o této úlevě rozhodnuto. Na druhou stranu však zásada zákazu zneužití práva brání takovému uplatňování práva, z něhož je zřejmý jeho šikanózní charakter, resp. zjevná svévolnost či účelovost, kdy jednání účastníka řízení již není vedeno snahou o meritorní řešení věci, nýbrž jen vedením sporu jako takového.

[10] Jak uvedl Nejvyšší správní soud již v rozsudku ze dne 24. 3. 2010, č. j. 8 As 22/2010 - 91, *„(m)á-li soud v každém jednotlivém případě vážit konkrétní specifické okolnosti žádosti o osvobození od soudních poplatků a individuální poměry žadatele, musí se v rámci tohoto postupu zabývat i otázkou, zda žadatel neuplatňuje svá práva svévolně či šikanózním způsobem. Jakkoliv § 36 odst. 3 s. ř. s. oproti § 138 odst. 1 o. s. ř. výslovně nereprobuje osvobození účastníka řízení od povinnosti platit soudní poplatek v případě „svévolného uplatňování práva“, úvaha v naznačeném smyslu musí být imanentní součástí posouzení specifických okolností žádosti a individuálních poměrů žadatele a uplatní se tedy i v soudním řízení správním. Opačný závěr by byl v přímém rozporu s účelem tohoto institutu, jenž primárně brání tomu, aby účastník řízení nemohl pouze pro svou nepříznivou majetkovou situaci uplatňovat své právo u soudu“*. Lze tedy uvést, že dochází-li ze strany účastníka řízení ke zneužívání institutu osvobození od soudních poplatků, není možné mu tuto výhodu přiznat. Taková ochrana účastníka řízení, byť v tíživé finanční situaci, by se již míjela se samotným účelem tohoto institutu a potažmo účelem vedení soudních sporů. Na druhou stranu je však třeba zdůraznit, že každou žádost o osvobození od soudních poplatků je nutné s ohledem na okolnosti konkrétního případu pečlivě posoudit s tím, že rozhodnutí o nepřiznání osvobození od soudních poplatků z důvodu zneužití tohoto dobrodiní ze strany účastníka řízení musí být řádně odůvodněno (viz též rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 12. 8. 2010, č. j. 1 As 54/2010 - 29).

[11] Nejvyšší správní soud dospěl v této věci k závěru, že městský soud dostatečným způsobem odůvodnil své rozhodnutí o nepřiznání osvobození od soudních poplatků stěžovateli, a to právě z důvodu porušení obecného principu zneužití práva, resp. jeho šikanózního výkonu. Vedle počtu vedených sporů, což by samo o sobě nemohlo svědčit o samoúčelnosti stěžovatelových podání, městský soud poukázal s ohledem na průběh tohoto sporu, který se podobá obdobným sporům vedeným stěžovatelem proti rozhodnutím žalované o určení či o neurčení advokáta stěžovateli v různých právních věcech, že stěžovatel v rámci prostředků procesní obrany zdůrazňuje jakékoli formální nepřesnosti v postupu žalované, lpí na formálním procesu jejich odstraňování, přičemž jeho snahou již není vyřešení samotného sporu, nýbrž neustálé zpochybňování jednotlivých úkonů žalované i soudu; tento postup přitom stěžovatel uplatňoval i v nyní řešené věci. I v tomto případě pak stěžovatel např. též namítal místní nepříslušnost Městského soudu v Praze, byť v případě žalob stěžovatele proti rozhodnutí žalované již Krajský soud v Brně místní příslušnost opakovaně posuzoval, resp. postupoval stěžovatelovy žaloby místně příslušnému Městskému soudu v Praze. Nejvyšší správní soud se tedy ztotožnil se závěrem městského soudu, že v tomto případě ze strany stěžovatele dochází ke zneužití práva na osvobození od soudních poplatků. Za této situace, tj. šikanózního a samoúčelného výkonu práva, tedy stěžovatel nemůže očekávat, že při vedení tohoto sporu bude podpořen prostředky ze státního rozpočtu.

[12] Přestože městský soud nedovodil zjevnou bezúspěšnost stěžovatelova návrhu, s ohledem na obsah kasační stížnosti lze alespoň uvést, že v případě posuzování žádosti o osvobození od soudních poplatků (§ 36 odst. 3 s. ř. s.) je nutno právní konstrukci *návrhu,*

který nemůže být zjevně úspěšným, chápat jako situaci, kdy je již ze samotných skutkových tvrzení žadatele nepochybné, že mu ve věci nemůže být vyhověno (viz též např. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 18. 11. 2010, č. j. 6 Ads 107/2010 - 47). Stěžovateli je nutno dát za pravdu, že z jím podaného návrhu nelze dovodit jeho *zjevnou* neúspěšnost. K takovému závěru však městský soud ani nedospěl. Pokud přitom městský soud poukázal na nadbytečnost určení advokáta stěžovateli z důvodu, že Ústavní soud již dne 21. 12. 2009 odmítl ústavní stížnost stěžovatele právě z důvodu nedoložení povinného zastoupení advokátem, ještě nelze usuzovat na zjevnou bezúspěšnost stěžovatelova návrhu. Aby však mohlo být o návrhu stěžovatele proti rozhodnutí žalované meritorně rozhodnuto, musí ze strany stěžovatele mj. dojít i k zaplacení soudního poplatku, od něhož v tomto případě není osvobozen.

[13] Nejvyšší správní soud kasační stížnost se shora uvedených důvodů zamítl jako nedůvodnou (§ 110 odst. 1 s. ř. s.).

[14] O nákladech řízení rozhodl soud podle ustanovení § 60 odst. 1 a 2 s. ř. s. ve spojení s § 120 s. ř. s. Stěžovatel neměl ve věci úspěch, nemá proto právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti. Žalovaný v řízení plně úspěšný sice byl, nicméně mu nevznikly náklady řízení nad rámec jeho činnosti, a proto mu soud právo na jejich náhradu nepřiznal.

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 26. července 2011

JUDr. Vojtěch Šimíček
předseda senátu